

President, Edelgrootachtbaar College, installandi, familie, vrienden, staande en zittende magistraten en advocaten in de zaal.

Het is een eer om namens de advocaten in het hofressort Arnhem Leeuwarden de gelukwensen over te mogen brengen.

Liefs vier raadsheren, waarvan een afkomstig van de rechtbank Overijssel en maar liefst drie afkomstig uit onze eigen rechtbank NN. Ook een compliment voor de rechtbank en een verlies.

Het is met enige schroom dat ik op zo een feestelijke bijeenkomst een ernstig onderwerp aansnijdt. Ik voel me echter gesterkt door een ingezonden stuk van Alexa Gratama in de Volkskrant van 13 november acht ik me vrij om vandaag aandacht te vragen iets wat ons allen die de rechtsstaat een warm hart toedragen aangaat.

Het gaat om de brief van onze minister van Justitie aan de Tweede Kamer (...)waarbij hij de complete afbraak van ons huidige stelsel bepleit.

Mevrouw Gratama schrijft:

"Vernieuwing van het stelsel is nuttig, maar denken dat de zwakkeren in de complexe samenleving online wel hun weg weten te vinden of voldoende geholpen zijn met een spreekuur bij de maatschappelijk werker is een illusie. Degelijke gefinancierde rechtshulp is een minimumvereiste om de rechten van de minderjarige asielzoeker en andere kwetsbaren te waarborgen."

De plannen van de minister komen in essentie neer op de introductie van een openbaar aan te besteden juridische voedselbank en een juridische automatiek.

Wat er straks bij deze voedselbank wordt geserveerd aan de rechtzoekenden is een stampot van producten die ver over de datum zijn. In de automatiek vindt U gebakken lucht. En dat dan ook nog tegen betaling!

De brief is verontrustend. De Minister bedient zich in deze brief aan de Tweede Kamer van aantoonbaar onjuiste informatie die vervolgens gebruikt wordt om een grondige herziening van het stelsel door te drukken.

De minister negeert daarbij zonder toelichting waardevolle adviezen van maar liefst drie commissies: Wolfsen, Barkhuysen en Van der Meer.

Het wordt nog gekker als we de brief erbij pakken van de toenmalige minister van Veiligheid en Justitie bij de aanbieding van het rapport van de commissie Wolfsen:

-2-

*"De toegang tot het recht en de rechter is een fundamenteel recht in de Nederlandse rechtsstaat. De toegang tot de rechtsbijstand voor min- en onvermogende rechtzoekenden maakt daar onderdeel van uit. Het is van groot belang dat iedereen in dit land, ongeacht de hoogte van het inkomen, toegang tot het recht en de rechter heeft."*¹

Welke goede redenen heeft dan de huidige minister voor Rechtsbescherming om vervolgens de rechtsbescherming van on- en minvermogende rechtzoekenden zo *rücksichtslos* op het spel te zetten? Geen!

De minister schetst ter onderbouwing van zijn plannen een gechargeerd, en deels onjuist, beeld van de huidige situatie. Kennelijk om zijn afbraakvoorstellen een schijn van urgentie te geven.

En als u nu weet dat op Europees niveau het Nederlandse stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand internationaal wordt gezien als een robuust stelsel dat als voorbeeld kan dienen voor landen die een dergelijk stelsel nog aan het ontwikkelen zijn. (" 10 'European judicial systems – Efficiency and quality of justice', CEPEJ Studies nr. 26, 2018 Edition (2016 data) 11 CEPEJ-rapport, p. 38 12 CEPEJ-rapport, p. 38)

De minister brengt met zijn brief de integriteit van het openbaar bestuur in diskrediet. Ik ga u dat aantonen.

Belangrijkste argumenten van onze minister om de boel op de kop te zetten:

Het beroep op gefinancierde rechtsbijstand zou de afgelopen 15 jaar met 42% zijn gestegen. Niet meer te betalen dus volgens de minister.

President! Er is al lang geen sprake meer van een stijging. Vanaf 2013 laat het aantal afgegeven toevoegingen juist een aanzienlijke daling zien, een trend die zich, met uitzondering van een kleine stijging in 2016, voortzet. En ook nemen de uitgaven voor de toevoegingen af: in 2016 werd 345 miljoen aan vergoedingen voor toevoegingen betaald, in 2017 was dat 318 miljoen.

De minister wijst er vervolgens op dat Nederland met de uitgaven aan gefinancierde rechtsbijstand internationaal gezien aan de top zou zitten.

Dat Nederland internationaal aan de top zit, zou een bron van trots moeten zijn in plaats van een argument voor afbraak!

---

¹ Brief d.d. 30 november 2015 van de Minister van Veiligheid en Justitie aan de Tweede Kamer, *Kamerstuk* 31753, nr. 11

-3-

Maar wat gebeurt er?

Nederland behoort inmiddels dank zij ons Ministerie tot de kleine groep landen waar de afgelopen jaren (in toenemende mate) is bezuinigd op het rechtsstelsel, met een negatief effect op de beschikbare middelen in het systeem.

Deze bezuinigingen leiden tot een verminderde toegang tot de gefinancierde rechtsbijstand en tot overbelasting van het rechterlijk apparaat.

Veelzeggend en schaamt verwekkend is ook de constatering dat het budget voor het rechtsstelsel sluipenderwijs is verkleind, terwijl de publieke uitgaven zijn gegroeid.

En als u me niet gelooft: deze constatering wordt bevestigd door de cijfers van het SCP. Daaruit blijkt bovendien dat de kostenstijgingen van de overheid amper bij justitie zitten, maar vooral bij zorg en onderwijs, en al helemaal niet bij de rechtsbijstand.

Een kostenstijging dus die vooral te wijten is aan overheidsmaatregelen en de economische crisis!

De cynische uitspraak dat doorprocederen voor advocaten loont klopt om deze redenen ook niet, even afgezien van het feit dat er de laatste jaren zelfs een forse daling plaatsvindt van het aantal rechtszaken. Om dan de overjarige kreet "perverse prikkels" van stal te halen gaat ver boven het voorstellingsvermogen van weldenkende mensen.

Juridische oplossingen zijn vaak geen echte oplossingen, schrijft de minister. Deze constatering wekt nogal bevreemding. De minister ziet tegelijkertijd namelijk complexe wetgeving en de formele opstelling van overheidsinstanties (die in 61% van de toevoegzaken wederpartij zijn) als een belangrijke oorzaak van het toegenomen beroep op gefinancierde rechtsbijstand sinds 2000.

In een sterk gejuridiseerde samenleving hebben problemen en conflicten al snel een juridisch karakter en daarmee de (mogelijke) oplossingen ook.

Waarom zouden dat trouwens geen echte oplossingen zijn?

Dat een juridische oplossing in een concreet geval mogelijk niet altijd de gewenste oplossing is (voor een van de partijen), is wat anders. Dat verandert niets aan het fundamentele belang van toegang tot de rechter.

-4-

De stelling dat juridische oplossingen geen echte oplossingen zijn wordt bovendien door geen enkel onderzoek gestaafd. Het is een gezocht argument, dat alleen maar bedoeld lijkt te zijn om rechtsbijstand, meer in het bijzonder rechtsbijstand door een advocaat, én de onafhankelijke rechtspraak tot het bot uit te kleden..

De minister wijst er in zijn brief op dat één op de vijf mensen die voor de juridische weg kiezen aangeeft dat de problemen niet zijn opgelost....

Is dat negatief zoals de minister kennelijk bedoelt te stellen?

Dit betekent toch overduidelijk dat voor 80% van de rechtzoekenden de juridische weg kennelijk wel soelaas heeft geboden. Hoe mooi is dat?

De minister schetst systematisch een negatief beeld van het huidige stelsel van gefinancierde rechtsbijstand en de binnen het stelsel werkzame advocaten.

Zo schrijft hij dat het voor advocaten loont om door te procederen, omdat ze per procedure een toevoeging krijgen.

President:

Voor de stelling dat advocaten onnodig procederen is tot nu toe geen enkel bewijs geleverd, maar keer op keer wordt dit beeld wel naar voren geschoven. Ondanks het feit dat luid en duidelijk door de drie commissies die ik zojuist noemde de rol van de advocatuur onmisbaar en waardevol wordt geacht.

Toenmalig staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, Fred Teeven verkondigde ook lange tijd dat er onnodig werd geprocedeerd. Onze minister Dekker heeft kennelijk niet meegekregen dat de heer Teeven uiteindelijk tijdens een algemeen overleg in de Tweede Kamer heeft moeten toegeven dat hiervoor geen aanwijzingen zijn.

De minister schrijft dat de kwaliteit van de rechtsbijstandsverlening te kort schiet en verwijst in dit verband naar het rapport van de commissie Wolfsen.

Maar die commissie zegt nu juist:

"Er is een zeer grote groep zeer toegewijde rechtsbijstandsverleners die op kwalitatief hoog niveau de vaak zo noodzakelijke rechtsbijstand levert aan minder draagkrachtigen."

-5-

De NOvA zet zich daarnaast al jaren in voor kwaliteitsbevorderende maatregelen. Ook de inschrijvingsvoorwaarden voor de gefinancierde rechtsbijstand worden steeds verder aangescherpt, waarmee de kwaliteit nog meer wordt geborgd.

Anders dan de minister wil doen lijken neemt de advocatuur haar rechtsstatelijke taken serieus. Dat dit de overheid niet altijd welgevallig is snap ik. Maar dat is nu juist de essentie van ons stelsel: de bescherming van de burger tegen de overheid.

En op basis van onder meer die door mij genoemde onjuistheden en kwalijke suggesties komt de minister dan met een oplossing voor een probleem dat niet bestaat: rechtshulppakketten! Juridische voedselpakketten dus. En dat tegen uitgeklede prijzen met als te voorzien gevolg uitgeklede dienstverlening.

Nergens wordt het met zoveel woorden gezegd, maar het lijkt er zeer sterk op dat de gefinancierde rechtsbijstand zal worden aanbesteed. Dit betekent in feite een privatisering van een publieke dienst en in dit geval ook de vermarkting van een grondrecht. Hoe hier precies aanvulling aan wordt gegeven en wat dit betekent voor verschillende betrokkenen blijft volstrekt onduidelijk.

De toenmalige staatssecretaris van Veiligheid en Justitie zei hierover:

“Uit een eerdere verkenning naar de mogelijkheden van aanbesteding kwam naar voren, dat de uitvoeringslasten relatief hoog zijn (vgl. feitelijke aanbesteding, bewaking contract e.d.). Daarbij komt dat het bijzondere karakter van de dienstverlening (vertrouwensberoep, vrije advocatenkeuze en het gegeven dat de advocaat zich onafhankelijk moet kunnen opstellen) tot inherente beperkingen leidt wat betreft de mogelijkheden tot aanbesteding.

Mede daarom staat de dienstverlening van de advocatuur niet op de Europese lijst van verplicht aan te besteden diensten.”

Wat ook zorgwekkend is:

In de gesprekken tussen de NOvA en het ministerie van Justitie en Veiligheid is nooit zo concreet gesproken over deze zogenaamde rechtshulppakketten en hun aanbesteding. Wel heeft de NOvA talloze voorstellen voor verbetering gedaan, waar niets mee gebeurt.

-6-

In 2015 wees de commissie Barkhuysen reeds op de bezwaren tegen aanbesteding. De grootste kritiekpunten hebben te maken met de kosten, de bureaucratie, de kwaliteitswaarborging en de onafhankelijkheid.

Ik kan u daar veel meer over vertellen, maar ik vrees dat de spreektijd al lang is overschreden. En dan heb ik het ook nog niet gehad over het feit dat de Wrb-gerechtigden in alle categorieën geconfronteerd worden met substantieel hogere eigen bijdragen.

De overheid zelf heeft overigens op verschillende manieren schuld aan het toegenomen beroep op gefinancierde rechtsbijstand, maar wentelt dit nu af op hen die nu juist beschermd moeten worden tegen diezelfde overheid.

'Vertrouwen in de toekomst' staat in het regeerakkoord dat is gesloten tussen VVD, CDA, D66 en ChristenUnie. Daarin is afgesproken dat het stelsel van rechtsbijstand binnen de bestaande budgettaire kaders wordt herzien langs de lijnen van de commissies-Wolfen en -Van der Meer. Bovendien wordt gesteld dat geen rechtsgebieden worden uitgezonderd waarvoor rechtsbijstand kan worden aangevraagd.

De uitwerking hiervan biedt echter, zoals hiervoor uitvoerig uiteen is gezet, op geen enkel vlak het beloofde vertrouwen in de toekomst. Niet voor rechtzoekenden, niet voor sociale advocatuur en niet voor de regeringspartijen die door deze plannen geconfronteerd worden met een schending van hun afspraken over het stelsel van rechtsbijstand.

President:

Ik rond af. De borrel wacht. Ik wens de kersverse raadsheren in dit prachtige hof namens onze balies in dit ressort een inspirerende tijd. Hun werk doet er toe. Ik wens hen de moed om onze rechtsstaat blijvend te verdedigen tegen de systematische uitholling door de overheid. En dat hun rechtspraak ons recht levend en richtinggevend houdt.

Dank u wel

Rob Geene, deken.